

INTERVIEW **PAUL KRUGMAN** HANDELSECONOOM

'Amerika zou gered kunnen worden door een recessie'

Nobelprijswinnaar Paul Krugman maakt zich grote zorgen over het politieke en economische verval onder Trump. In Rotterdam spreekt hij over de dreiging voor de democratie, het beschadigde vertrouwen in de VS en waarom hij zelfs nadenkt over vluchten naar Europa.

Egbert Kalse en Maarten Schinkel

Na zessen probeert Paul Krugman het nieuws buiten de deur te houden. Voor zover dat nog lukt. Want zich helemaal veilig voelen, dat doet de Amerikaanse handelseconoom en Nobelprijswinnaar in deze roerige tijden niet. Paul Krugman gaf afgelopen vrijdag in Rotterdam een lezing over economie en welbevinden. Ook tekende hij voor een verbinding met de Erasmus Universiteit van vier jaar.

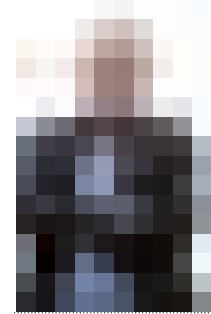
Krugman is een fervent criticus van de regering-Trump. Zo fel dat hem onlangs, zo zegt hij, werd gevraagd of hij niet bang is gearresteerd te worden bij zijn terugkeer in de Verenigde Staten. „Nu nog niet”, is zijn antwoord. „Maar wie weet over zes maanden?”

Is dat echt wat in zijn achterhoofd speelt? O ja, zegt Krugman, die tot eind vorig jaar een column had in *The New York Times* en tegenwoordig zijn eigen *Substack* heeft, een nieuwsbrief met dagelijkse artikelen. De dingen die hij zegt, die hij schrijft: „Ik weet wat het effect daarvan is. Maar denk ik op een gegeven moment naar Europa te moeten vluchten? Nou, het is een mogelijkheid. Ik acht dat nog steeds niet waarschijnlijk, maar we leven wel in een tijd zoals we die we sinds de jaren dertig van de vorige eeuw niet hebben meegemaakt.”

Krugman is een van de bekendste economen ter wereld. Dat heeft niet alleen te maken met zijn Nobelprijs voor zijn internationale handelstheorie of met de talloze generaties studenten die zijn groot geworden met zijn boeken en denkbeelden, of dat nu op Yale was, MIT, de London School of Economics of Princeton. Krugman heeft, als een van de weinige economen, ook nog een succesvolle overstep weten te maken van topwetenschapper naar opinieleider. En hij houdt zich niet in.

U zegt dat de VS 'naar de verdoemenis' gaan. Kunt u dat uitleggen?

„Kijk, het is duidelijk dat onze huidige regering autoritair is en antidemocratisch, dat ze hard haar best doet om het land te veranderen in een éénpartijstaat of zelfs een éénmansstaat, en een volledige verachting tentoonspreidt voor de rechtsstaat. Als burger reken ik de economische nachtmerrie die dat veroorzaakt slechts als vierde of vijfde reden voor bezorgdheid. Allereerst maak ik me druk om de democratie, de rechtsstaat zelf en de oorlog tegen de wetenschap die is ontkend.

Ik vind dat er na deze periode eigenlijk een Waarheids- en Verzoeningscommissie nodig is

De National Science Foundation - een wetenschappelijke financieringsorganisatie namens de overheid - is nu volledig gestopt met het uitgeven van fondsen. Dus eigenlijk wordt de Amerikaanse wetenschap nu gewoon stilgelegd. Maar goed, ik heb geen speciale kennis van deze onderwerpen, en concentreer me op het economische beleid. Dat ook volledig gestoord geworden is.”

Kunt u dat uitleggen?

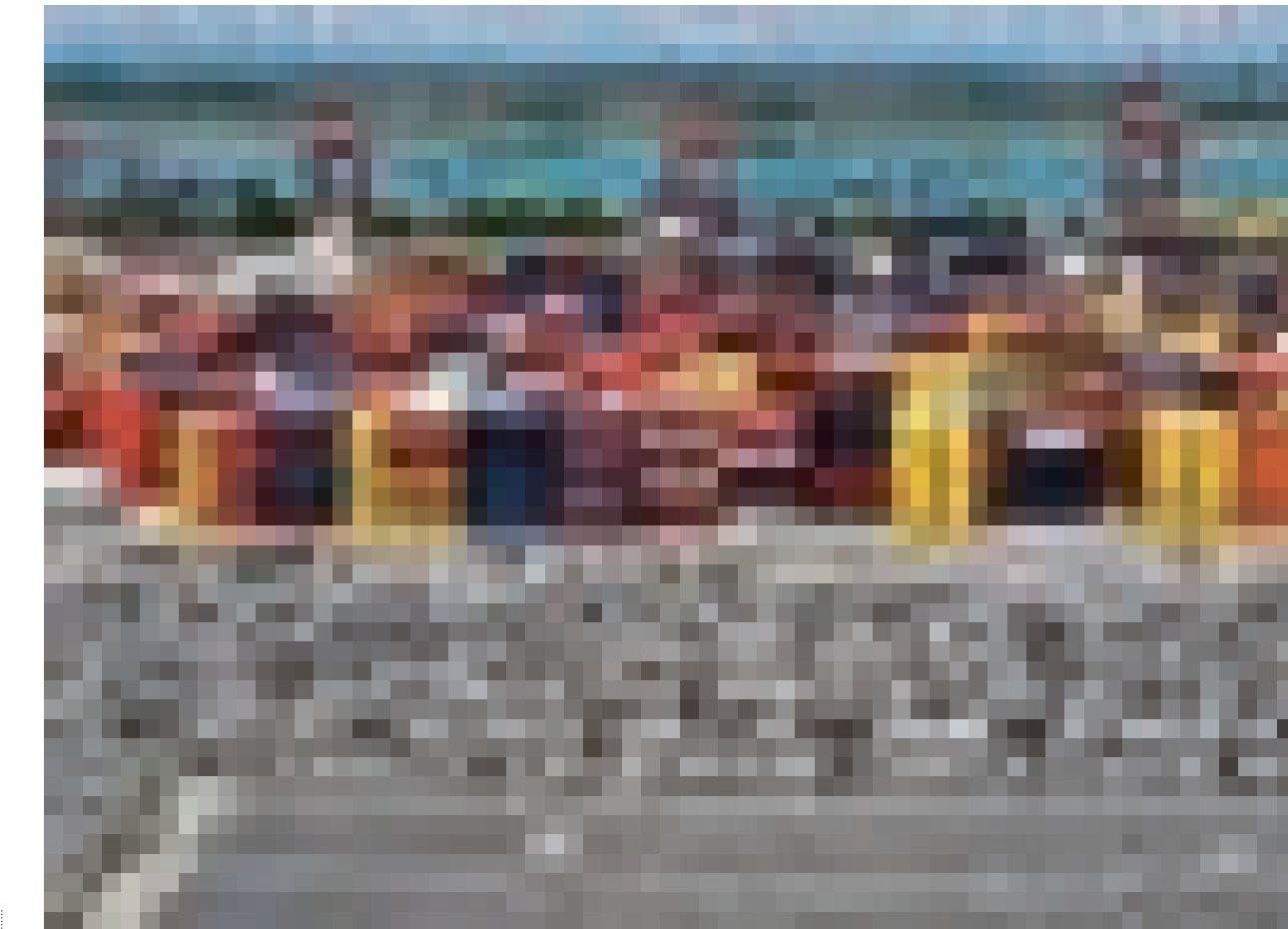
„Het meest directe dat iedereen merkt zijn de [door Trump] opgeschroefde heffingen op invoer. We hebben de afgelopen tachtig jaar, sinds de Tweede Wereldoorlog, een periode gehad waarin internationale handel werd bedreven onder een stelsel van regels en overeenkomsten dat grotendeels tot stand is gekomen onder leiding van de Verenigde Staten. Dat heeft de handel steeds vrijer gemaakt. En nu, in drie maanden tijd, heeft de nieuwe regering zo'n beetje al onze overeenkomsten opgezegd en hoge invoerheffingen doorgevoerd, bij China zelfs tot 145 procent.

„En dus verstoren de Verenigde Staten nu de stroom van internationale handel en het systeem dat de westerse wereld heeft gebouwd om die handel te laten plaatsvinden, om landen goed met elkaar te laten omgaan. Dat laatste is waarschijnlijk het ergste. Een op regels gebaseerd systeem betekent dat mensen met vertrouwen zaken kunnen doen, of persoonlijke beslissingen kunnen nemen. Maar nu hebben ze geen enkel idee meer van wat komen gaat.”

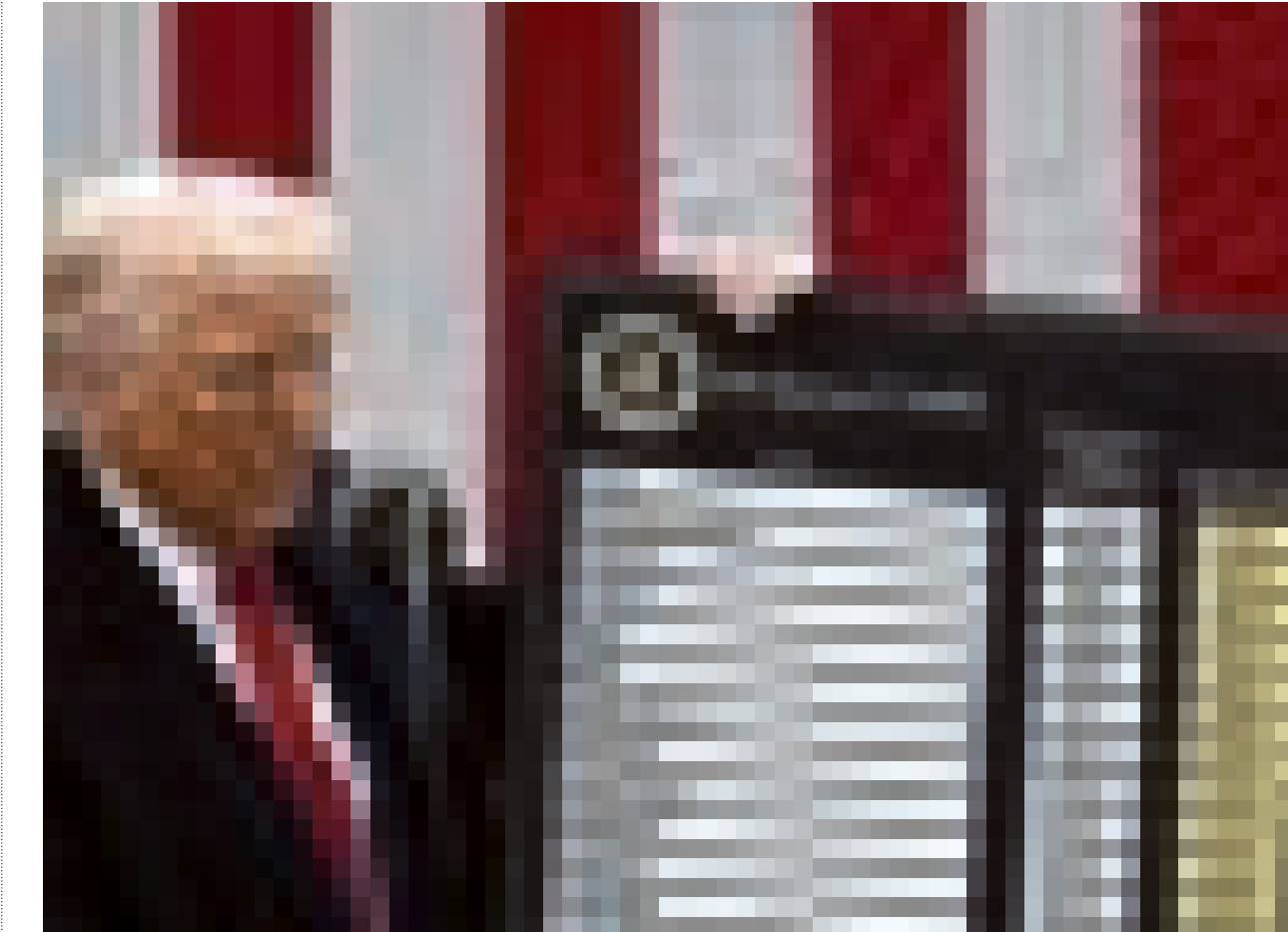
En de heffingen zelf? Wat is daar zo verwoestend aan?

„Normaal zou ik de term 'verwoestend' niet gebruiken. Kijk, 'huis-tuin-en-keuken-heffingen' van 10 of 20 procent verlagen de efficiëntie in een economie, doordat je dan producten zelf gaat maken die in het buitenland eigenlijk goedkoper of beter geproduceerd kunnen worden. Maar zulke heffingen, zo wordt geschat, verlagen het inkomen per hoofd van de bevolking met minder dan 1 procent. Je kunt dan dus best nog een goede economie hebben.

„Maar allereerst is er de hoogte van bijvoorbeeld de heffingen op China, van 145 procent. Dat zou allerlei arbeidsintensieve industrieën naar de VS terughalen, zoals textiel dat nu in Bangladesh wordt gemaakt. Ten tweede is er de abruptheid waarmee de heffingen zijn verhoogd. Ik bedoel: drie maanden geleden hadden de VS een gemiddelde heffing van 3 procent, nu is dat zo'n 20 procent - het hoogste tarief in meer dan een eeuw. Daar kunnen bedrijven zich niet aan aanpassen. En als laatste is er de onzekerheid over het beleid in de toekomst.”

Chinese auto's klaar voor de export. Voor China geldt een tarief van 145 procent FOTO AFP

President Trump met de beruchte lijst met heffingen. FOTO CARLOS BARRIA/REUTERS

Het instellen, herroepen, dan toch weer verhogen van heffingen: er wordt wel gezegd dat dit eigenlijk een tactiek is.

„Het is pure domheid. Op 2 april kwam Trump met de hoge heffingen [met een minimum van 10 procent] en op 9 april werden de meeste weer opgeschort - behalve de heffingen op China. We weten dat er in de tussentijd op Trump is ingespraakt toen de hoogste adviseur voor internationale handel, Peter Navarro, er niet bij was. [Minister van Financiën] Scott Bessent en andere ambtenaren zijn bij hem gebleven tot hij de post op zijn sociale medium Truth Social, waarin de heffingen werden opgeschort, daadwerkelijk had geplaatst.”

Zijn er betere manieren om te bereiken

wat deze regering wil?

„De internationale verdragen geven voldoende bewegingsruimte als er sprake is van een bedreiging van de nationale veiligheid. Veel essentiële producten voor de VS komen uit China, een potentiële vijand, en uit Taiwan, een kwetsbare locatie. Maar heffingen zijn een te bot instrument, met allerlei neveneffecten. Als je vindt dat de VS zelf meer chips moeten produceren, dan kun je die productie subsidiëren. [Trump's Democratische voorganger] Biden was al vier jaar op weg met zulke industriepolitiek, en daarin verdubbelden de investeringen in de industrie. Zulk beleid is prima, als je niet denkt in maanden, maar in jaren.”

Het is een onmogelijke vraag, bij voorbaat excuses daarvoor, maar wat denkt u dat er de komende tijd gaat gebeuren, zowel economisch als democratisch?

„Ja, dat weet ik natuurlijk ook niet, maar je kunt er wel iets over zeggen. Eerst over

de economie: de handelsoorlog leidt tot enorme en beangstigende aanbodschokken, dat is al te zien, en de kans dat de VS in een recessie komen is groot. De prijzen gaan omhoog en binnen een paar maanden komen er lege schappen. De grote vraag is: wat gaat Trump dan doen, want uiteindelijk gaat het allemaal om hem. Zwakt hij zijn beleid af, of blijft hij de onzin verkondigen dat het allemaal goed gaat en dat mensen geduld moeten hebben?

„Politiek gezien denk ik vooral: moge God ons bijstaan! Het democratisch systeem functioneert op dit moment niet. Als dat wel zo was, dan zou het aftellen zijn tot Trump gedwongen moest aftreden. Maar helaas, nu hebben we nog 1.300 dagen Trump te gaan. Dus hoe dit gaat eindigen? Ik zie twee uitersten. In het ene geval weet Trump zijn macht verder uit te bouwen, ten koste van de Amerikaanse bevolking die honger zal lijden of nog erger. Het wordt een chaos, en je

mag hopen dat bij de midtermverkiezingen er een flinke kiezersopstand komt die het beleid van Trump politiek lamlegt. En dan komt er een redelijke opvolger van Trump. Of misschien krijgen we wel een kleurenrevolutie, een protestbeweging vanuit de bevolking zoals in veel andere autocratieën al te zien was. Dat is niet ondenkbaar meer in het Amerika van vandaag de dag.”

En hoe moet het internationaal verder, economisch gezien? De VS zijn in rap tempo hun status als financieel veilige haven aan het verliezen.

„Dat is een interessant punt. De financiële wereld draait nu op dollars en dan met name op Amerikaanse staatsobligaties als ultieme veilige haven. Er is realistisch gezien geen andere belegging die deze rol kan overnemen. De euro is daarvoor te gefragmenteerd, met twintig lidstaten met eigen staatsobligaties. „Per saldo zal de wereld inventief en

Kledingrekken voor een winkel in New York. Veel Amerikanen vrezen voor een recessie. FOTO SPENCER PLATT/GETTY IMAGES

In Europa roepen sommige consumenten elkaar op Amerikaanse merken als Nike te boycotten. FOTO MARTIN DIVISEK/EPA

creatief genoeg zijn om een manier te vinden om internationale handel te blijven bedrijven buiten het dollarsysteem om, maar dat zal een systeem zijn dat ingewikkelder functioneert dan met de dollar, tegen hogere kosten ook.”

Als de VS die positie van internationale veilige haven verliezen, welke gevolgen kan dat hebben voor de houdbaarheid van de Amerikaanse staatsschuld? Kan dit uiteindelijk tot een failliet van de VS leiden?

„Nou, er is wel degelijk een kans dat de VS failliet zullen gaan, maar niet omdat ze de schulden niet kunnen aflossen. Ik citeer in dit verband graag de economisch adviseur Herbert Stein, die zei: als iets niet eeuwig door kan gaan, dan zal het ophouden. Normaal gesproken zouden de VS genoeg belasting moeten kunnen ophalen om hun schulden te blijven aflossen. Maar als dit regime doorgaat op de huidige weg, dan kunnen de markten

zo sterk reageren dat ze actie van het Witte Huis afdwingen, want daar zitten de mensen die verantwoordelijk zijn voor wat er gaande is. En als dat zijn eigen dynamiek krijgt, en de markten drukken echt door wat betreft de dollar en de staatsobligaties, dan kan een faillissement werkelijkheid worden. Zeker als Trump de druk op de centrale bank blijft opvoeren, dan kan een ongekende inflatie ontstaan.”

En wat is de schade die deze president op lange termijn toebrengt aan de positie van de Verenigde Staten?

„Ik heb vrienden in Canada en die zeggen dat het nooit meer zo gaat worden als het was. Zelfs als Trump uiteindelijk vertrokken is, en zelfs als we weer een echte verkiezing hebben gehad - wat verre van een zekerheid is - en we kiezen een redelijke president, dan nog blijft het feit dat we Donald Trump konden kiezen altijd als een schaduw over de VS hangen. Ook als we de heffingen weer terugdraaien, en de regels weer gaan volgen, dan was er nog altijd de president die alle internationale handelsafspraken volledig heeft afgeschaft. Dat heeft het vertrouwen in de VS blijvend aangetast, zowel politiek als economisch. Wie gelooft ons nog als we zeggen dat dit niet nog eens zal gebeuren? Ik vind dat er na deze periode eigenlijk een Waarheids- en Verzoeningscommissie nodig is om dat vertrouwen weer te herstellen, zoals na het apartheidstijde in Zuid-Afrika. Er zullen mensen verantwoording moeten afleggen voor wat er nu gebeurt.”

Kan de wereld eigenlijk gewoon doorgaan met het systeem van internationale handel, buiten de VS om? Het kan ook een kans zijn voor andere economische machtsblokken?

„In de wereldhandel is de winst van de één niet per se het verlies van de ander. Als de VS de weg van isolatie blijven volhouden, zal dat dus ook slechter zijn voor de andere spelers. Maar de VS zijn niet onvervangbaar. De Europese Unie kan het wegvallen van de VS betrekkelijk goed opvangen, slechts een klein deel van haar handel is met de VS. Het zou zelfs goed kunnen uitpakken omdat de EU in het gat kan springen dat de VS in andere landen laten vallen. Zeker als de rest van de wereld zich wel aan de internationale handelsafspraken blijft houden.

„Maar vergis je niet, als we van een tripolaire wereldhandel, met de VS, China en de EU als polen, naar een bipolaire gaan, met alleen China en de EU, dan is dat slecht nieuws. China is niet een heel fijne en betrouwbare handelspartner gebleken. De EU zou moeten inzetten op landen die de regels accepteren, zoals Japan, Canada en Zuid-Korea. Dat kan wel eens de richting zijn waarin de wereld-economie gaat bewegen: dat het handelsstelsel overleeft zonder de belangrijkste schakel van dat systeem. Een beetje zoals het Oost-Romeinse Rijk nog eeuwen bleef bestaan nadat Rome was gevallen.”

Uw zorgen over de staat van de politiek in de VS zijn groot. Vreest u voor een ondergang van de Amerikaanse democratie?

„Zes weken geleden zou ik gezegd hebben: ja, het gaat heel snel de verkeerde kant op. Trump en zijn handlangers geloven niet in democratie. Maar gelukkig zijn er inmiddels een paar lichtpunten. De poging een rechter in North Carolina te ontslaan is afgewend, er is verzet tegen het onwettig depoteren van gevangenen. Wat een onstuutbare opmars leek, blijkt tegen grenzen aan te lopen. En ironisch genoeg kan het economisch beleid van Trump daarbij helpen: Amerika zou gered kunnen worden door een recessie. Dat is waar kiezers naar luisteren, naar dingen die in hun echte leven gebeuren. Ergens ben ik blij dat de VS het volledig verprutsen met het economische beleid, want het geeft ons meer kans om vast te houden aan belangrijker dingen.”

„Zelfs als hij weg is, zal het feit dat we Trump konden kiezen als een schaduw over de VS blijven hangen